

« zurück blättern vor »

LAUFER subst. m., ab 1756; auch *łafer*, *lofer*. 1) ‘Diener, der vor der Kutsche oder den Pferden seines Herrn läuft; Knappe, Bote’ – ‘giermek, służa biegnący przed orszakiem lub pojazdem pana; posłaniec, goniec’: (1756) 1949 Chmiel 382, PUZ *laufer*. o 1775–1806 Teat.24 94, L *Laufer przed karetą biegał*. o 1834 PT IX 185-6, SJAM *Przodem niby laufer, bieży / Ogromny czarny baran*. o [LBel.] †1887 Krasz., LSP *zawiadomiła go umyślnym, zaufanym laufrem o swym powrocie*. o [arch.] 1933–1934 Bystr. Dzieje II 251, DOR *Do największej wystawności i elegancji należał przez pewien czas laufer, którego głównym zadaniem było biegać pieszo przed karetą pańską i trzaskać z harapa*. o [arch.] 1970 Steinhaus 11 *Laufer wyglądał jak byronowski szczurotap [...] Obiegał Rynek do kota [...], a cała postać była świadectwem, że średniowiecze trwa*. – L, SWIL, SW, LSP, DOR. 2) ‘eine Schachfigur’ – ‘figura w szachach, goniec’: (1826) 1930 Fredro A. Mąż 204, DOR *Gdy laufrów przejmie i zatrzyma w pędzie, konika zbije w najlepszym zamachu, a zwłaszcza gdy królowę ustrzeże od szachu, wtedy drugiego nieochybna strata: musi się poddać albo dostać mata*. o (1893) 1951 Prus Emanc. II 157, DOR *Począł rozpatrywać się w szachownicy (...) Następnie wziął dwoma palcami laufra i podniósł*. o (1932) 1933 Strug Krzyż II 177, DOR *Grał nieważnie, chwilami zdawał się jak początkujący nieuk zapominać o odwiecznych chodach konia i laufra*. – SWIL, SW, LSP, DOR. 3) ‘eine Schaufel, auf der Brot in den Ofen geschoben wird’ – ‘łopata, na której się wsuwa chleby do pieca’: vor 1902 SW – SW, LSP. 4) ‘Landstreicher, Herumtreiber’ – ‘włóczęga’: vor 1902 Ork., SW *Wojtek ino światem patrzy, lofer będzie z niego*. o 1935 SGU 12, WIECZ – SW, LSP, DOR (posp.). 5) ‘schmale, längliche Tischdecke u.dgl.’ – ‘wąska, podłużna serweta na stół itp.’: [hapax] 1954 Stol. 14, DOR *Tworzył to [dulszczyznę] pewien typowy zespół rekwizytów, takich jak np. wyszywane aplikacje (...) “laufrzy” na stołach lub fortepianach*. – LSP, DOR (przestarz.). ◊ **Var:** *laufer* subst. m., (1756) 1949 Chmiel 382, PUZ – L, SWIL, SW, LSP, DOR; *łafer* subst. m., [hapax] 1935 SGU 12, WIECZ – nur SW (gw.); *lofer* subst. m., [hapax] vor 1902 Ork., SW – nur SW (gw.). ◊ **Etym:** nhd. *Laufer*, *Läufer* subst. m., ‘Diener, der der Kutsche vorausläuft; Schachfigur; Teppich’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 5. ◊ **Konk:** *biegun* subst. m., bel. seit 1455, STP, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1; *giermek* subst. m., bel. seit 1500, STP, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *goniec* subst. m., bel. seit 1432, STP, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1, 2; *ksiądz* subst. m., bel. seit (†1584) 1585, SPXVI, zuerst geb. TR, nur für Inh. 2; *pop* subst. m., bel. seit (†1584) 1639, L, zuerst geb. TR, nur für Inh. 2; *powsinoga* subst. m. (f.), bel. seit 1621, L, zuerst geb. CN, nur für Inh. 4; *włóczęga* subst. m. (f.), bel. seit 1621, L,

zuerst geb. CN, nur für Inh. 4. †*fenrych*. ◊ **Der:** *laufrowy* adj., zuerst geb. L; *laufrować* v. imp., ‘umherstreifen, sich herumtreiben’, (1893) 1926 Kosiak. Rodz. 89, DOR *Siedzieć w domu, uczyć się! Laufrować! Wy nic, tylko laufrować! Buty drzeć! ubranie niszczyć!* ◊ 1901 Star.Szał 50, WIECZ *Ale że ty tak wcześniej laufrujesz po mieście.* ◊ [LBel.] (1935) 1936 Goj.Dziew.I 63, DOR *Cała kamienica wtedy stanęła przeciwko Wikcie. Że laufruje i tego nieszczęsnego stworzenia nie dopilnuje albo zamknie na klucz.* Zuerst geb. SW; *łafrować* v. imp., zuerst geb. SW. ❖ Inhalt 1 kann aus dem Anfang des 18. Jhs. oder dem Ende des 17. Jhs. stammen (da 1756 Chmiel[owski], PUZ (s.o.) das Wort in seinem Verzeichnis der geläufigen Germanismen anführt); seit der Mitte des 19. Jhs. gilt das Lehnwort als historisch. Inhalt 2 dürfte Ende des 18. Jhs. entlehnt sein, anstelle von *ksiądz*, das wiederum das ältere *pop* verdrängt hatte. Inhalt 4 kann auf nhd. *Landläufer*, *Landläufer*, *Herumläufer* (GRIMM) zurückgehen. Inhalt 3 wird in SW mit “Bäckereiwesen”, in LEHR-SPLAWIŃSKI als “übertragen” gekennzeichnet (letzteres bezieht sich wohl auf keine der polnischen Bedeutungen, in den gängigen deutschen Wörterbüchern ist jedoch nichts Passendes gebucht). Die Inhalte 3 und 5 (bei DOROSZEWSKI bereits “veraltet”) stammen wohl aus dem 19. Jh. Die Formen *lofer*, *łofer* und *łafrować* / *lomfrować* scheinen auf eine frühere Entlehnung **loufer* und eine hyperkorrekte Ersetzung des [ou] durch [a] hinzuweisen; die Schreibweise *lomfr-* ist vielleicht eine ursprünglich mundartliche Realisierung des Nasalvokals vor Labialen. Bei späteren Entlehnungen (Inhalt 2 und 4) wurde das deutsche Vorbild *Läufer* an die bereits vorhandene polnische Form angepaßt.

« zurück blättern vor »